

Fig. 52. Detalje af Axel Brahe, Mette Gøye og Kirsten Hardenbergs epitafium, 1591 (s. 6156). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Detail of sepulchral tablet to Axel Brahe, Mette Gøye and Kirsten Hardenberg, 1591.*

GRAVMINDER

De ældste gravminder er tre romanske gravsten, hvoraf to er genanvendt i kirkens ydre murværk. Axel Brahe, Mette Gøye og Kirsten Hardenbergs storslåede epitafium fra 1591 er unikt i Danmark ved at skildre de afdøde som genopstandne skeletter. Fremstillingen relaterer således direkte til slægtens (†)gravkrypt under koret. Fra denne er en del mindre genstande tilgået Nationalmuseet 1937. Et †epitafium fra 1692 kendes fra skriftlige kilder, og to murede begravelser i koret, der blev konstateret 1937, er formentlig også fra dette århundrede. Endvidere er der bevaret en gravsten lagt 1748 over forpagterinde på Elvedgård, Lovisa Charlotta Nulleman, og et samtidigt gravkapel indrettet o. 1750 af kirkeejer Adam Christoffer von Holsten til Langesø findes i tårnrummet. Her står nu to imponerende sarkofager samt seks andre kister fra tiden frem til 1825 og fire gravsten fra det senere 1800-tal.

Epitafium, (fig. 52-54), 1591, over Axel Brahe til Elvedgård, †14. aug. 1616 på Dalum Kloster,⁷² 1° g.m. Mette Gøye, †14. nov. 1584, 2° g.m. Kirsten Hardenberg □. Tilskrevet »Odense-anonymen«.

Sandsten, 244×172 cm. Epitafium med skildring af afdøde som stående skeletter med hænderne samlet i bøn. I arkadefeltets midte står skelettet af en mand med sit ligklæde over skuldrene.

Fig. 53. Epitafium, 1591, over Axel Brahe, Mette Gøye og Kirsten Hardenberg, tilskrevet stenhuggeren »Odense-anonymen« (s. 6156). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Sepulchral tablet, 1591, to Axel Brahe, Mette Gøye and Kirsten Hardenberg, attributed to the stonecarver "the Odense Anonymist".*

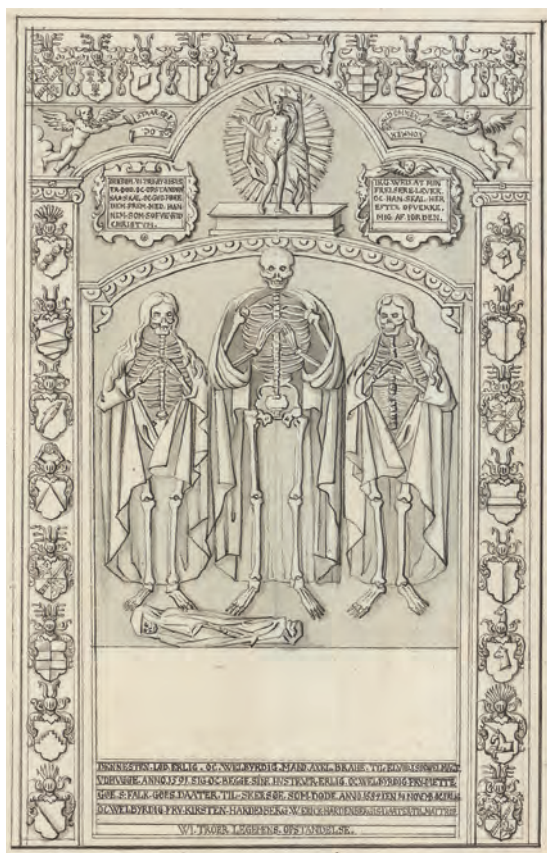

Fig. 54. Epitafium for Axel Brahe, Mette Gøye og Kirsten Hardenberg. Tegning af Søren Abildgaard o. 1762. – *Sepulchral tablet for Axel Brahe, Mette Gøye and Kirsten Hardenberg. Designed by Søren Abildgaard c. 1762.*

Det flankeres af to kvindelige skeletter, der har langt, lokket og udslået hår (fig. 52) og ligeledes holder deres ligklæder om sig. Ved foden af den venstre kvinde ligger et svøbt barneskelet med et timeglas i hånden. De tre skeletter er placeret foran et fladbuet rum, der kan opfattes som en repræsentation af gravkammeret, hvoraf skeletterne har rejst sig.⁷³ Selve arkadebuen har æggestav og bæres af små volutkonsoller, og over den ses et relief af Opstandelsen med Kristus stående på kisten, flankeret af rulleværkskartoucher med masker og i højre side et englehoved. Kartoucherne rummer skriftfelter med bibelcitater: »I Thessal III/ Dersom wi tro at Iesv/ er død oc opstanden/ saa skal oc Gvd føre/ dett frem med/ hannem som sofve/ wed Christum« (1. Thes. 4,14)

og »Iob 19/ Jeg wed at min/ frelsere lefver/ oc hand skal efter/ dette opvecke/ mig af jorden« (Job. 19,25). Figurfeltet indrammes af en spinkel, treleddet arkade, der bæres af pilastre prydet med 2×8 anevåbener for Mette Gøye (til venstre) og Kirsten Hardenberg (til højre); de nederste våbener er hugget på pilasterpostamenterne.⁷⁴ Axel Brahes anevåbener er placeret øverst på frisen og inddeles i to grupper af fire af et skriftfelt med teksten »Alzeit frohlich ist nicht muglich«.⁶⁵ I sviklerne herunder er relieffer af engle, svævende i skybræmmer, mens de blæser i basuner, hvorfra udgår skriftbånd med ordene »Stat op I døde oc« »Kommer for Dom«.

Nederst på stenen er et skriftfelt med indskrift i versaler: »Denne sten lod erlig oc welbyrdig mand Axel Brahe til Elvid i sin welmact/ vdhvgge anno 1591 sig oc begge sine hvstrver erlig/ oc welbyrdig frv Mette/ Gøe s(alig) Falck Gøes daater til Skersø som døde anno 1584 den 14 Novemb(er) oc erlig/ oc welbyrdig frv Kirsten Hardenberg w(elbyrdige) Erick Hardenbergis daater til Matrop./ Wi troer legemens opstandelse«.

Stenen har siden 2015 stået med afdækkede rester af en bemaling i overvejende rødt og grønt med forgyldte detaljer såvel som indskrifter på sort bund, bortset fra en enkelt i hvidt på rød bund.⁴¹ Bemalingen er omtalt o. 1760 og er nok oprindelig.⁶⁵ Formentlig da kirkens inventar 1884 blev malet i egetræsårdring, blev stenen malet ensartet brun med våbenskjolde i de heraldiske farver; sidstnævnte blev opmalet 1990 af Mogens Larsen, men altså fjernet igen 2015 sammen med de øvrige sekundære farvelag.

Gravstenen er af Chr. Axel Jensen tilskrevet den såkaldte »Odense anonym«, der var aktiv i 1590'erne.⁷⁵ Portrætteringen af de afdøde som skeletter er unik ikke blot i denne stenhuggers produktion, men blandt danske gravsten fra 1500-tallet.⁷⁶ Den fladbuede arkade, der er skildret under arkadebuen og dermed som en del af figurernes billedrum, synes at fremstille de tre skeletter, som rejser de sig i selve gravkammeret. I så fald kan dette knyttes direkte sammen med dels skriftfeltets afsluttende trosytring »Wi troer legemens opstandelse«, dels med de to bibelcitater og Opstandelsesrelieffet øverst på stenen, der i fællesskab pointerer det fun-

Fig. 55. Romansk gravsten nr. 2, genanvendt i tårnmuren (s. 6160). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Romanesque tombstone no. 2, re-used in the tower wall.*

damentale i kristendommen: at troen på Frelseren skal opvække de døde til et evigt liv.

Epitafiet blev sat ved slægtens gravkrypt i koret 1591 (jf. ndf).⁷⁷ Året forinden havde biskop Jacob Madsen visiteret kirken og noterede sig, at fru Mette Gøye var begravet i koret 'i en kælder' uden en sten på graven.¹² Stenen er omtalt i 1700-tallet

som indsat i kormuren, og 1862 blev det præciseret, at den var indmuret i nordvæggen.³⁹

†*Epitafium*, o. 1692, over Peder Ibsøn, Købeskov, †1676, »med sin kiere Hustrue« Mette Hans Daatter, †1689, samt deres datter Karen Peders Daatter og dennes søn Dines Hansen, »som døde i Kiøbeschou i sit Alders 7de Aar«.

Fig. 56. Romansk gravsten, nr. 1, genanvendt i kormuren (s. 6160). Foto Arnold Mikkelsen 2020. – *Romanesque tombstone no. 1, re-used in chancel wall.*

En trætavle med indskrift i guld på sort bund. Personalia indledtes af »De Retfærdige Siæle er i Guds Haand og der skal ingen Piine røre dem Viisd. B. d. 30te« (Visd. 3,1) og afsluttedes af »Hvo som troer paa mig skal ikke døe« og årstallet »Ao 1692«, mens resten af indskriften var ulæselig.⁶⁵

Gravsten. 1) (Fig. 56), romansk, af rødlig granit, 191×47 cm, med et reliefkors på stenens øvre del og langs kanten en indhugget linje. Indmuret i soklen af korets østmur.⁷⁸

2) (Fig. 55), romansk, af rødlig granit, 165×42 cm,⁷⁹ med et relief af et processionskors samt en kantende, indhugget linje. Indmuret i tårnets nordvæg.

3) (Fig. 57), romansk, af grå granit, 139×39 cm, med en indhugget linje langs randen.⁸⁰ Stenen benyttes nu som trappesten ved tårnets vestindgang.

4) (Fig. 58), 1748, over madame Lovisa Charlotta Nulleman, f. de Kielberg, *1725, g.m. Mogens Nullemann, forpagter på Elved, 8. juli 1746 på Sorø Akademi, †13. nov. 1747 på Elvedgård, 22 år gammel, efter at have født en datter, Ide Sophia Maria, *25. sept. 1747, †11. maj 1748 »nedsat hos hendes salig moder her under samme steen i Wøflinge Kirke«.⁸¹

Grå kalksten, 177×119 cm. Skriftsten med personalia i versaler (navne i kursiv), der slutter med verset »For Tilig døde hun for mennesker at sige/ mens ikke for Vor Gud hand vilde i sit rige/ Der hende havde hiem med sin velsigned noer/ At nyde Himmel Fryd i blant Guds engle choer«. I de øvre hjørner er udhugget relieffer af engleho-

veder og i de nedre af blomster hvorimellem et kranium med laurbærkrans og flagermusvinger. Stenen lå over en lukket begravelse neden for koret 'ved den lille kirkedør' (præstedøren?, jf. s. 6129) og er nu opsat på korets sydvæg.⁶⁵

Det Holstenske Gravkapel (fig. 59), indrettet o. 1750 i tårnrummet af baron Adam Christopher von Holsten og benyttet af dennes slægt. Kapellet rummer otte kister og fire gravsten. Desværre har man ikke registreret slægtens begravelser i Vefflinge Kirkes ministerialbog, og da nogle kisteplader er stærkt forvitrede, er det uklart, hvem kisterne tilhører. De identificerbare kister er over Adam Christopher von Holsten og hustru Adelheid Benedicte von Rantzau samt deres børn, så sandsynligvis har kapellet udelukkende været brugt af denne slægt. Den sidste begravelse i kapellet fandt sted 1825.

Kister. 1) (Jf. fig. 59), o. 1756, over Friderich von Holsten, *30. okt. 1753, †13. dec. 1756. En barokformet kiste, 128×64/53 cm, 43 cm høj, med brunt læderbetræk og dekorative sømmønstre. På låget en oval kisteplade af tin, 21,5×13,5 cm, med personalia i skriveskrift. Opstillet i kapellets østende.

2) (Jf. fig. 59), 1700-tallets anden halvdel, over et uidentificeret spædbarn. Den lille kiste, 63×20/40 cm og 43 cm høj, er barokformet. På låget er en oval kisteplade af tin, 25×14 cm, med ulæselig indskrift. Opstillet i kapellets østende.

3) (Jf. fig. 59), 1700-tallets anden halvdel, formentlig over et uidentificeret barn af Adam Christopher von Holsten og Adelheid von Rant-

Fig. 57. Romansk gravsten, nr. 3, genanvendt som trædesten til det Holstenske Gravkapel i tårnet (s. 6160). Foto Arnold Mikkelsen 2020. — *Romanesque tombstone no. 3, re-used as a flagstone in the von Holsten sepulchral chapel in the tower.*

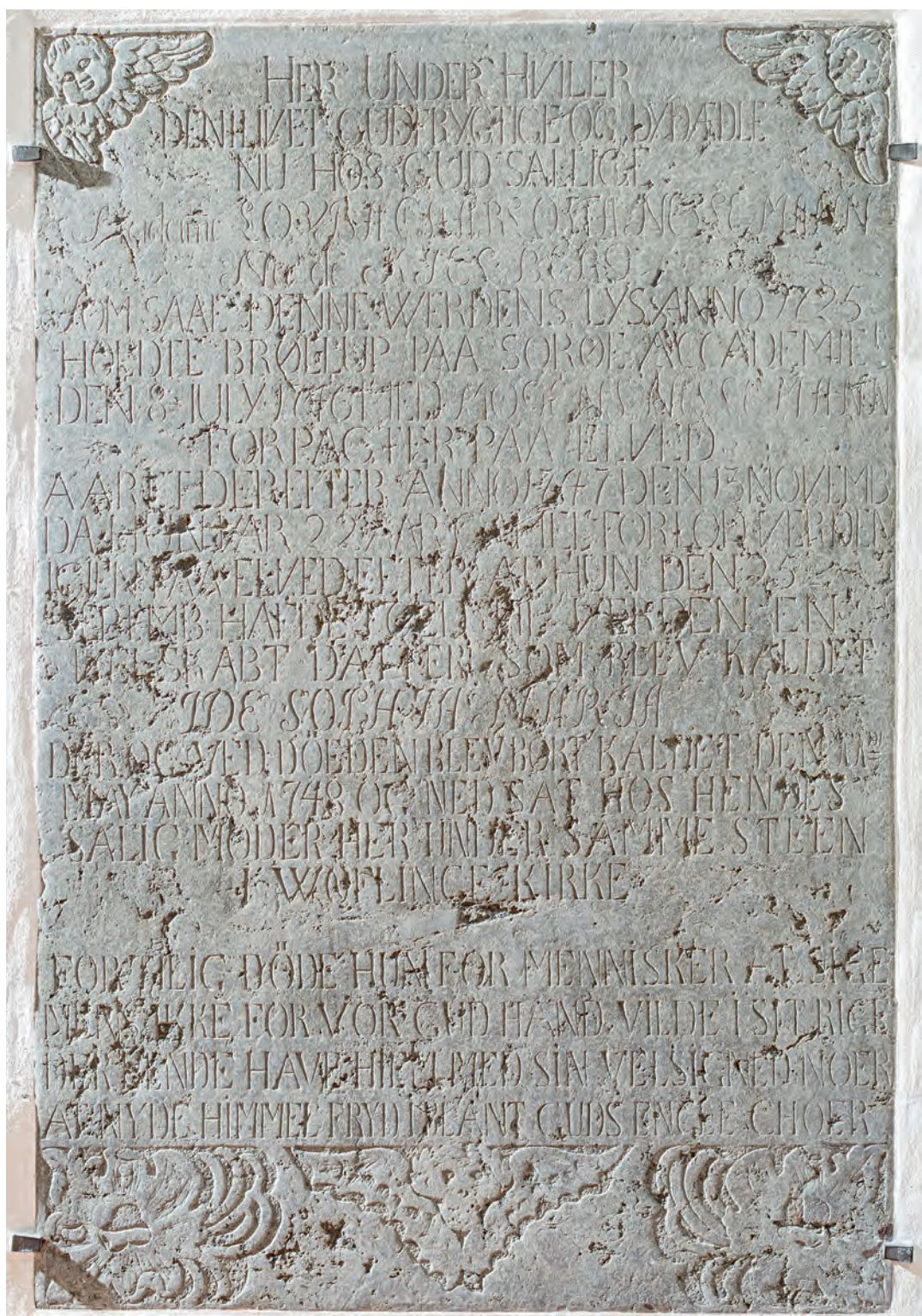

Fig. 58. Gravsten nr. 4, lagt 1748 over madame Lovisa Charlotta Nelleman (s. 6160). Foto Arnold Mikkelsen 2020. — Tombstone no. 4, laid in 1748 over Madam Lovisa Charlotta Nelleman.